INDEX

LECTIONVM

QVAE

AVSPICIIS REGIS AVGVSTISSIMI

GVILELMI SECVNDI

IMPERATORIS GERMANICI

IN

VNIVERSITATE LITTERARIA

FRIDERICA GVILELMA

PER SEMESTRE AESTIVVM

A D. XXI. M. APRILIS VSQVE AD D. XIV. M. AVGVSTI A. MDCCCXCVII

1897

HABEBVNTVR.

J. Vahlen

De emendandis Catulli carminibus

BEROLINI

IMPRESSIT GVSTAVVS SCHADE (OTTO FRANCKE).

1897

VNIVERSITATIS LITTERARIAE

FRIDERICAE GVILELMAE

RECTOR ET SENATVS.

De Valerii Catulli carminibus, de quibus ante hos sex menses eadem occasione disseruimus, ita pergimus agere ut adnotationes quasdam nostras de nonnullis versibus eius in controversiam vocatis prooemii loco proponamus. Quamvis enim post Lachmannum Hauptiumque incomparabiles antesignanos emendationis Catullianae non desierit doctorum diligentia perpoliendis his carminibus fructuosam operam impendere, tamen multum abest, in omnibus ut consentiens eruditorum iudicium fiduciam quandam veri reperti impertiat. Vel his postremis decem annis quae in Germania, Gallia, Britannia, Italia quoque ad huius poetae carmina collata studia sunt qui non conniventibus oculis peragrabit, non raro cum subtilissima diligentia iunctam sollertiam ingenii et eruditionis copiam admirabitur in his libris libellisque conspicuam; verum cum ad singula ventum est, nimis saepe haec doctorum in magnis parvisque discordia, qua ad suum quisque arbitratum libidinemve poetae verba referre videatur, cognoscendi Catulli cupidum nube dubitationum involutum destituet. Qua re facile oritur ista cum *μισανθρωπίᾳ* cognata *μισολογία,* qua qui opinionum certantium varietate elusus desperat posse poetam ad suam pristinam formam ex temporum iniuria revocari aut penitus per omnia perspici lucideque explicari, malit nimirum nihil agens frustra sumptam operam alienam lentus contemplari. Melius erat haud dubie nobis quoque a vano incepto absistere. Sed si tamen conamur locos paucos de quibus ambigitur disceptare, et sunt haec quae nos afferimus exigua admodum, hoc fit quod putamus expositis plenius quam vulgo fieri solet aut potest demonstrandi refellendi rationibus ac modis posse fieri hic illic dis iuvantibus ut quid queat esse verum quid nequeat intelligatur ex eoque iudicium regatur.

I. Incipimus autem ab his versibus carminis LXIV

Nam velut in summo quatientem brachia Tauro
Quercum aut conigeram sudanti cortice pinum
Indomitus turbo contorquens flamine robur
Eruit (illa procul radicibus exturbata
Prona cadit lateque cum eius *obvia frangens),*
Sic domito saevum prostravit corpore Theseus
Nequiquam vanis iactantem cornua ventis.

Versum 109 Ludovicus Schwabius depravatum sic ut produnt libri in textu posuit in adnotatione collectis doctorum emendandi conaminibus. In quibus Italorum commentum *lateque et cominus obvia frangens* a Lachmanno spretum nec commemoratione dignum habitum quoniam egregios editores, R. Ellisium, P. Schulzium, probare et identidem recipere videmus, ab hoc expendendo proficisci placet. Nam etsi haec est, ut nobis videtur, oratio prava nec tolerabilis, tamen eam nemo quod sciamus accurate et dedita opera refutavit. Continetur autem haec controversia *comminus* vocabuli significatione recte aestimanda. Quam quibus exemplis Ellisius huic loco vin dicare studuit, iis veremur ne probetur contrarium: nam cum Lucretius dicit IV 406 *quos tibi tum supra sol montes esse videtur comminus ipse suo contingens fervidus igni,* aut Ovidius Ex Ponto I 5, 73 *quaeque est procul urbe Quirini, aspicit hirsutos comminus Ursa Getas,* ut mittamus Statium, quis non agnoscit in his propriam ac primitivam vim vocis. Quam qui recte perceperit, fateatur necesse est pinum radicibus exturbatam cadendo nihil frangere nisi *comminus* posse h. e. nisi quod contingat obvium, velut Goethius in Fausti tragoedia scribit *wenn der Sturm im Walde braust und knarrt, die Riesenfichte stürzend Nachbaräste und Nachbarstämme quetschend niederstreift,* aut Varro, ab ipso Ellisio allatus, *alia traps pronis in humum accidens proxumae frangit ramos cadens.* Quod cum ita sit, non, ut sol tam eminus quam comminus collustrare omnia potest, aut miles tam comminus ferro caedere quam longe iaculis hostem petere*), ita pinus quoque dici potest cadendo longe et comminus frangere obvia, cum praesertim huic contrariorum rationi ne *late* quidem vocabulum recte adhiberi videatur, cuius quae vis sit, Vergilius docere potest cum dicit (Aen. XII 454) *dabit ille ruinas arboribus stragemque satis, ruet omnia late* h. e. per amplum terrae

---

*) Ita Claudianus locutus est VII 137 *pars longe iaculis pars comminus horrida contis;* idem XXI 65 *quis Stilichone prior ferro penetrare leones Comminus aut longe virgatas figere tigres.* Apud Ennium autem Achilles in Hectoris lytris suam machaeram hastamque sic allocutus videtur *Quae mea comminus machaera atque hasta hostibitis manu [Missa;* ita enim haec, opinamur, scribenda sunt, quae Festus p. 370, 21 Thewrewk. *hostire* pro *aequare* positum interpretatus in hunc modum attulit *atque hasta hospius manu;* unde quae Scaliger aliique effec runt *hostivit* (*hostibit*) *e manu* non plane satis faciunt; propius ad litteras traditas *hostibitis* accedit et ad *manu* in altero versu addi *missa* potuit; ut haec duo componantur quemadmodum Il. XX 462 *τὸν μὲν δουρὶ βαλών, τὸν δὲ σχεδὸν ἄορι τύψας*; ibid. 378.

spatium. Sed homines docti specie se induci patiuntur, et quia *comminus* dicunt esse *in der Nähe*, hoc de vicinitate loci accipiunt, cui opposita sit remota regio, et sibi videntur intelligere *nah und fern, in der Nähe und Ferne.* At eam sententiam *comminus* non habet, quam vero habet, ea ab hoc loco abhorret, tam hercle quam ineptum esset, si quis diceret pinum exturbatam, dum prona caderet, frangere obvia *von weitem und aus der Nähe.* Satisne videbimur dixisse de hac scriptura? nobis quidem paulo etiam plus quam satis.

Tribus criticis editoribusve inprimis acutis, Birto, Schwabio, Riesio, perplacuit haec orationis conformatio ab ipsis seorsum reperta *illa procul radicibus exturbata Prona cadit lateque ruinis (ruineis) obvia frangens.* Qui quidem nobis videntur, ut fit in hoc genere critico, magis a litterulis rimandis exorsi esse quam ab exploranda sententia aut orationis utilitate expendenda: nam quod scita sane mutatione effecerunt, si ad sententiam refertur, nihil minus expectari potuisse credas; pinus enim quae procul radicibus exturbata prona cadit, quam ea tandem commode, ne dicamus quam necessario, *ruinis* frangere obvia dicatur. Non nos praeterit poetis copiam et ubertatem orationis concedi, neque Varronis versum supra citatum negligimus: quae fortasse satis erant ad tutandam scripturam traditam, ingenio repertae satis adminiculi afferre non possunt. Nam sententiae natura parum explorata, certe in ambiguo est quid istae depravatae syllabae abscondant, neque ea satis tuta ratio emendandi est, reponere, quia speciosum sit, quod nullam a sententia utilitatem aut necessitatem prae se ferat: quo fieri possit, ut inani voce locus occupetur qui aptioribus aut magis necessariis debebatur. Accedit quod ista orationis forma labat, *prona cadit lateque ruinis obvia frangens,* in qua aut *que* particula aut participium scrupulum parat legenti. Quod qui perspexit, Riesius, cum *frangit* reposuit, orationi profuit, sed coniecturae probabilitati nimis quam obfuit; etsi enim haud raro criticos similiter agere videmus, nos ita sentimus, nullam fidem esse divinationis posse, si emendata vox sibi alteram emendatam addi poscat. Itaque negamus, dubitamus quidem certe, hac via repertum esse quod certum dicas aut stabile; neque vero melius eandem viam insistentes aut Bergkius *lateque tumultibus o. frangens* aut I. P. Postgatius *late casu cuncta obvia frangens* spreta hi quidem etiam specie verisimilitudinis proposuerunt.

Fuerunt qui hanc alteram esse partem orationis rati *lateque . . obvia frangens,* ea ut rite constaret novum esse verbum inserendum censerent; quale est ut mittamus alia quod Madvigius effecit *lateque furit vis obvia frangens* nulla ille quidem cum probabilitate mutandi addens a sententia quod minime desiderabatur.

Quanto praestabat illis omnibus Lachmanni repertum *Prona cadit late qua est impetus obvia frangens,* ab Hauptio, nuper etiam Bernhardo Schmidtio receptum. Quae est oratio decora et quam ne poeta quidem ipse aversaretur. Nisi quod conformatio maxime Datani codicis scripturae est accommodata, qua dubites quam tuto emendatio nitatur, a potiorum codicum testimoniis longius discedit. Itaque quamvis egregie invento nondum acquiescendum est. Sed his conaminibus propositis et excussis hoc iam pro

certo effectum videtur, orationis structuram primitus hanc fuisse *Prona cadit late .....* *obvia frangens*, quae media sunt depravata esse sed ea formam recuperatam flagitare quae cum reliquis quae recte scripta sunt concilietur et intime conspiret. Nam *obvia* habet illud quidem aliquid ambigui, propterea quod testes ita discedunt ut *obvia* Oxoniensis codex, Sangermanensis autem *omnia* adscripto m. alt. *obvia* exhibeant. Sed *omnia* etsi Vergilius supra laudatus tueri videatur, *obvia* magis fovebunt quae Seneca scribit de ira I 11, 2 *nisi quod erat illis* (Cimbros Teutonosque dicit) *ira pro virtute; quae ut aliquando propulit stravitque obvia, ita saepius sibi exitio est,* aut quae Claudianus XXVIII 468 *propriaeque salutis immemor et stricto prosternens obvia ferro,* ubi eadem est in *obvia* et *omnia* librorum discrepantia, aut idem XXII 20 *precibus numquam implacabilis obstes, obvia prosternas prostrataque more leonum despicias*, alia quae postea dicemus. Si enim iam quaeritur quid in istis corruptis vocibus delitescat, ne meram litterarum formam temptantes opinando vagemur et erremus, rursus circumspiciendum ducimus, in simili causa quid alii dixerint, inde si forte colligatur, quae Catulli mens fuisse potuerit. Itaque Livius scribit XXXVII 41, 6 (de falcatis quadrigis) *cuspides . . velut cornua habebant quibus quidquid obvium daretur transfigerent;* Valerius Maximus I 7 Ext. 1 *immensae magnitudinis serpentem concitato impetu omne quidquid obvium fuerat proterentem;* Valerius Flaccus III 583 *volucri ceu pectora tactus asilo emicuit Calabris taurus per confraga saeptis obvia quaeque ruens*; Lucretius VI 338 *impetus ille gravescit, ut vementius et citius quaecumque morantur obvia discutiat plagis* (cf. I 289). Haec putamus si non multum, aliquantum tamen valere, primum ut *obvia,* quod alterius testis praesidio defendi diximus, firmius etiam stabiliatur, deinde ut non absurdus videatur, si quis ad illorum similitudinem Catulli quoque sententiam expressam fuisse coniiciat eamque hanc fere formam induisse statuat, *prona cadit late* quaecumque *obvia frangens.* Ut hoc unum restare dicas, si fieri possit ex traditis syllabis ut in sententiam quod quadret versusque mensura recipiat leni manu refingatur. Id quod tres viri docti prudenti consilio exsequi studuerunt, qui hoc agebant emendando ut Catullo redderent eam quam probabilem esse diximus orationem; quorum Achilles Statius proposuit *Prona cadit late quaecumque s i b i obvia frangens;* Isaac Vossius *Prona cadit late quaecumvis obvia frangens;* Baehrensius, reiecta quam primum probarat Vossii opinatione, *Prona cadit late quaecumque h a b e t obvia frangens.* Quae conamina quamquam probe excogitata rectam sententiam reparant, qua parte manca sit eorum forma apparet: primum et tertium conficiendae emendationis causa addunt quod ab oratione non requirebatur et ne sic quidem verisimile emendandi genus assecuta sunt; medium pronominis formam infert a sermone Latino alienam. Verum tamen hunc nos tramitem tenentes, dum vitare quae illi peccarunt studemus, pronominis formam restituimus et veram et utpote quae quam plurima complectatur huic orationi apprime convenientem, denique ne specie quidem a probabilitate destitutam. Sic enim scripsisse Catullum suspicamur

Prona cadit late quaevis cumque *obvia frangens.*

Eo pronomine Lucretius usus est III 388 *nec repentis itum cuiusvis cumque animantis sentimus* et Martialis eamque formam Hauptius (Opp. III 450) vel Tacito in dialogo vindicari voluit. De origine erroris sic statuimus, peccatum esse quo genere saepius in his codicibus peccatum est, velut c. XII 13 ex his *verum est mnemosynum* in libro Sangermanensi *verum est nemo sinum,* in Oxoniensi autem factum est *verum nemo est sinum,* et similiter alibi, de quo suo loco dicemus amplius, sic igitur separatis, dein transpositis syllabis pro *late quaevis cumque* exaratum esse *late quae cumque uiſ* h. e. *lateqꝫ cumqꝫ uiſ,* quae est paene ipsa quam libri exhibent scriptura.

II. Nonnulla quae dubia esse visa sunt collato Graecorum more dicendi licet stabilire. In parcarum cantu eiusdem carminis haec leguntur a v. 334

Nulla domus tales umquam)* contexit *amores,*
Nullus amor tali coniunxit foedere amantes,
Qualis adest Thetidi, qualis concordia Peleo.

In primo horum versu Lachmannus *conexit* proposuit, quod Hauptius recepit et per plures editiones suas propagavit; postea et iam in editione Hauptiana quarta a. 1879 instaurata est scriptura tradita *contexit,* quam deinceps editores plerique omnes tenuerunt, praeter Riesium, qui *conexit* edidit, sed ne is quidem quin suam fateretur dubitationem. Lachmannus *conexit* scribi maluit, blandiente quidem etiam rariore verbi forma, sed ut aequabilitatem quandam inter duas sententias pareret, unde tertia suspensa est, neque hoc non decebat poetam. Verum *contexit* movere non licet quia nihil aptius aut magis proprie dici de domo poterat: hoc enim est quod Graeci *κεύθειν* vel *ἀμφικαλύπτειν* dixerunt, Od. IV 618 (= XV 118) *πόρεν δέ ἑ Φαίδιμος ἥρως, Σιδονίων βασιλεύς, ὅθ' ἑὸς δόμος ἀμφεκάλυψεν κεῖσέ με νοστήσαντα,* de hospitio quo quis susceptus est; cf. VIII 511 *ἐπὴν πόλις ἀμφικαλύψῃ δουράτεον μέγαν ἵππον*; Od. V. 303 *ἀλλ' ὁπότ' ἄν σε δόμοι κεκύθωσι καὶ αὐλή, ὦκα μάλα μεγάροιο διελθέμεν,* h. e. te receperint.

In eodem carmine v. 212 haec narrantur

Namque ferunt olim classi *cum moenia divae*
Linquentem gnatum ventis concrederet Aegeus
Talia complexum iuveni mandata dedisse.

Sic, *classi,* probi libri; ab Italis excogitatum est *castae cum m. divae;* eamque scripturam posteaquam Lachmannus memoravit h. e. commendavit, non solum Hauptius eam suis editionibus propagavit, sed praetulerunt etiam plerique posteriorum, Schwabius, Riesius, Schmidtius, ne Baehrensius quidem *classi* probavit sed coniectando pro more mirum in modum luxuriatur; *classi* quod unum habet testium fidem in Catulli Hauptiani editione quarta et quinta restitutum est, idemque cum Ellisius tum Schulzius servarunt. Quam igitur in hoc dissensu doctorum sententiam dicimus? Nam qui curiosius hanc litem ratiocinando discusserit, neminem vidimus, sed videntur

---

*) *umquam tales* libri, ab Italis correctum.

magis alterum utrum, ut libebat, amplexi esse. Nos ut pro certo affirmemus non posse nisi quod librorum memoriae acceptum fertur probari, duobus argumentis movemur, uno quia ventis concredi non apte dicetur nisi qui *classi* h. e. navi urbem relinquit, velut Tibullus scribit I 7, 20 *prima ratem ventis credere docta Tyros,* ac de voce vocisque forma ne dubites, Catullus, qui v. 53 *Thesea celeri cum classe cedentem* dicit, c. LXVI 46 *iuventus* inquit *per medium classi barbara navit Athon* (cf. Aen. VIII 11); alterum hoc est argumentum quod in hoc sermone quo Aegeus pater filium Athenis ad periculosum inceptum proficiscentem dimittit, Athenarum urbs vix potuisse plenius aut pulchrius designari videtur quam verbis *moenia divae,* et si tamen *divae* epitheton addendum erat, definitius quoddam potius exspectari quam *castae,* quamquam non ignoramus Propertium (III 20, 7) *castae Palladis artes* dixisse. Graeci poetae cum urbem appellant ita loquuntur, Aeschylus (Pers. 345) *θεοὶ πόλιν σῴζουσι Παλλάδος θεᾶς*; Sophocles (Oedip. Colon. 107) *ὦ μεγίστης Παλλάδος καλούμεναι πασῶν Ἀθῆναι τιμιωτάτη πόλις*; Euripides (Ion. 8) *ἔστιν γὰρ οὐκ ἄσημος Ἑλλήνων πόλις, τῆς χρυσολόγχου Παλλάδος κεκλημένη*; verum ibidem paulo post cum Mercurium Apollo ita allocutus dicitur, v. 29 *ὦ σύγγον', ἐλθὼν λαὸν εἰς αὐτόχθονα κλεινῶν Ἀθηνῶν· οἶσθα γὰρ θεᾶς πόλιν,* apparet in hac Athenarum appellatione satis fuisse deam dici nullo adiecto epitheto; cumque ex Aristophane percipiatur, Athenienses vulgo de more *τὴν θεὸν* dicere solitos cum *Ἀθηνᾶν* intelligi vellent, velut, ut pauca exempli causa afferamus, Equit. 656 *εὐαγγέλια θύειν ἑκατὸν βοῦς τῇ θεῷ*; 446 *ἐκ τῶν ἀλιτηρίων σέ φημι γεγονέναι τῶν τῆς θεοῦ*; 903 *ἡ γὰρ θεός μ' ἐκέλευσε νικῆσαί σ' ἀλαζονείαις,* iam sic rationem concludimus, quae libri Catullum scripsisse testantur *classi cum moenia divae linquentem gnatum ventis concrederet Aegeus* et scripsisse poetam nec posse fieri quin pulchra oratio emendando depravetur.

Tertium addimus cui item a Graecorum sermone aliquid subsidii petimus. Sunt verba haec eiusdem carminis

Iuppiter omnipotens, utinam ne tempore primo
Gnosia Cecropiae tetigissent litora puppes,
Indomito nec dira ferens stipendia tauro
Perfidus in Cretam *religasset navita funem,*
Nec malus hic celans dulci crudelia forma
Consilia in nostris requiesset sedibus hospes.

De v. 174 agendum est, in quo *in Cretam* ut supra scripsimus Sangermanensis codex cum plerisque, *in Creta* Oxoniensis cum perpaucis exhibet; quae est minuta scripturae differentia, non digna quae ad librorum auctoritatem referatur; immo nisi aliunde quid verum sit demonstrari potest, ista nos discrepantia parum adiuvabit. Atqui hoc mirifice accidit quod vetustiores editores, quos quidem inspeximus, omnes *in Cretam* ediderunt, recentiores plerique *in Creta;* unus Lachmannus servavit *in Cretam* eumque secutus Hauptius et qui Hauptii Catullum post editoris obitum bis iam recognovit. Illi antiqui editores plerumque, ut assolet, taciti hanc quam sequuntur scrip-

turam praetermittunt, probe eam, ut credere licet, intelligentes, sed si quando attingunt, solvendi vim in verbis *in Cretam religasset funem* agnoscunt, velut Scaliger scribit 'ligare funem est *ἐπ' ἀγκυρῶν ὁρμίζεσθαι* . . contra religare funem est solvere navem, proficisci', et iam ante Scaligerum eundem in sensum verba Catulli Alexander Guarinus interpretatus ita scribit 'nautae fune naves palo in litore alligare solent, ideo cum aliquo tendunt, funem religant, id est solvunt.' Quos quidem videmus *ligare* et *religare funem* in vim contrariam interpretari, velut *figere* et *refigere* inter se opponi solebant. Recentiores Catulli interpretes, missis illis nec memoratis, *religare funem in Creta* de appulsu accipiunt, id quod Graecorum dicendi genere *πρυμνήσια ἀνάψαι, πείσματα δῆσαι* declarant, et praeter ceteros Ellisii erudita diligentia multa congessit quibus Graecorum Romanorumque dicendi usum explicaret; cuius copiis, quas compilare nolumus, haec pauca addimus, Ovidii Fast. IV 331 *nox aderat: querno religant in stipite funem; . . lux aderat: querno solvunt a stipite funem;* Pauli ex Festo p. 539 Th. '*tonsilla palus dolatus . . qui navis religandae causa in litore figitur*', unde Festi quae restant suppleri possunt; eiusdem p. 281 '*prymnesius palus, ad quem funis nauticus religatur, quem alii tosillam dicunt.*' Quid ergo est? probamusne hunc explicandi modum, cui usus testimoniis confirmatus tantopere favet, et abiicimus quam adhuc constanti mente tenuimus scripturam *in Cretam*, quae sane, si vera est ista quam hodie vulgo probant *religandi* notio, defendi non poterit. In qua re dum incerti haeremus, interim verba (171) *tempore primo* attendimus eaque quemadmodum interpretes explanarint circumspicimus. De quibus Ellisii commentarius haec habet (ipsa enim verba afferenda sunt) '*tempore primo*' *returns to the moment when Ariadne first saw Theseus*; Riesii autem adnotatio haec '*tempore primo*' *als meine Liebe anfing.* Hi igitur duo interpretes his verbis adventum Thesei in Cretam significari volunt, et accepta ista quam statuunt *religandi* explicatione iam ita exclamantem habemus Ariadnam, primo: utinam ne initio Atheniensium naves ad Cretam appulsae essent, cum Theseo scilicet et si cum Theseo nimirum etiam cum stipendio diro quod Minotauro tribuendum erat; secundo autem loco: utinam ne Theseus (nam is est *perfidus navita* 174) cum stipendio illo navem appulisset ad Cretam in Cretaque funem religasset; denique tertio: utinam ne idem Theseus, postquam navem appulit ad Cretam, in nostris sedibus hospes requiesset. Ita vero Catullus ter idem Ariadnam gravissimis verbis devoventem fecisset. Quod vix credibile est potuisse accidere tam polito poetae. Itaque haec aliter esse interpretanda ducimus, et poeta quidem, ut nobis videtur, nihil praetermisit quominus sententia et consilia sua recte accipi possent, modo indicia eius interpretes curiose secuti essent. Qui cum ita narrat

Ah misera, assiduis quam luctibus externavit
Spinosas Erycina serens in pectore curas
Illa tempestate, ferox quo ex tempore Theseus
Egressus curvis e litoribus Piraei
Attigit iniusti regis Gortynia tecta.

Nam perhibent olim crudeli peste coactam
Androgeoneae poenas exsolvere caedis
Electos iuvenes simul et decus innuptarum
Cecropiam solitam esse dapem dare Minotauro.
Quis angusta malis cum moenia vexarentur,
Ipse suum Theseus pro caris corpus Athenis
Proiicere optavit potius quam talia Cretam
Funera Cecropiae nec funera portarentur.
Atque ita nave levi nitens ac lenibus auris
Magnanimum ad Minoa venit sedesque superbas,

intelligitur Catullum eam fabulae formam expressisse, qua, iam semel et iterum flore isto puerorum puellarumque Cretam misso, tum demum Theseus consilium ipse cepisse ferebatur adeundi Minotaurum eumque si fieri posset interimendi: quo modo fabulam, ut mittamus alios, Plutarchus rettulit vit. Thes. c. 17. Hoc si tenemus, quod liquido indicatur verbis (79) *solitam esse dapem dare M.*, et si Catullum volumus *sibi convenientia* fingere, iam apertum est, quodnam *tempus primum* Ariadne (171) dixerit, et hanc primam eius deprecationem *utinam ne tempore primo* — satis perspicuo discrimine ab adventu Thesei seiunctam esse. De altera et tertia Ariadnae devotione, quae ambae Thesea ipsum attinent, nos ita iudicamus, ut profectionis consilium et adventum in Cretam tamquam res duas inter se distingui arbitremur; quod suadere progredientis deprecationis ratio videtur, et qui ea quae modo ex superiore parte carminis attulimus intentius consideraverit, inprimis v. 74. 75; 84. 85, intelliget nihil facile potuisse menti morique Catulli convenientius esse quam a Theseo iter susceptum isto modo in duas quasi partes dispertiri. Itaque hi tres gradus exsecrationis Ariadneae prodeunt suoque se ordine excipiunt.

Utinam ne primo tempore (hoc est quo tempore primum Athenienses coacti Minotauro tributum facere naves in Cretam miserunt) Cecropiae puppes Gnosia litora attigissent*); nam hoc initium si numquam factum esset, ne reliqua quidem consecuta essent; sed cum semel illud evenit, pergit precari, utinam ne iste potissimum perfidus nauta (Thesea dicit) soluta navi Athenis profectus esset Cretam petiturus (hoc enim novum erat, quod illo facto fieri necesse non erat; et hoc si non accidisset, nulla erat Ariadnae calamitas); denique profectione quam devovebat peracta, utinam ne malus ille, precatur, crudelia consilia fovens in nostris sedibus hospes requiesset; nam hinc demum vere nata est ista miseria qua nunc laborat; cuius causas superiores

---

*) Cum verbis Catulli *utinam ne tempore primo Gnosia Cecropiae tetigissent litora puppes* Macrobius Sat. VI 1,42 Vergilii versus (Aen. IV 657) composuit

Felix, heu nimium felix, si litora tantum
Numquam Dardaniae tetigissent nostra carinae;

et haec quoque comparatio nos adiuvat ut Catulli versus recte intelligamus.

et remotiores affert, ut solent homines in lamentando ab ultima origine malam fortunam repetere.

Quodsi haec non improbabiliter disputata sunt, iam summa ope nitendum est, ut verba ne obstrepere videantur et renuere se posse de profectione ac non de appulsu intelligi cum ita dicat poeta *nec dira ferens stipendia tauro Perfidus in Cretam religasset navita funem.* Ac *religare* non solum ligandi (alligandi) sed etiam solvendi sensum habuisse Catullus ipse sibi testis est cum scribit LXIII 84 *ait haec minax Cybebe religatque iuga manu,* eandem scilicet in sententiam quam ibid. 76 dicit *ibi iuncta iuga resolvens Cybele leonibus.* Illud autem notum est *solvendi* verbum vel nullo addito nomine de profectione navali poni, velut in versibus ignoti tragici quos Cicero affert de divin. I 16, 29 cum de Agamemnone dicit *qui cum Achivi coepissent 'inter sese strepere aperteque artem obterere extispicum solvere imperat secundo rumore adversaque avi.'* Caesar utroque modo et *naves ex superiore portu leni vento solverunt* (bell. Gall. IV 28, 1) et *nactus idoneam ad navigandum tempestatem solvit* (ibid. 23, 1) vel *ipse idoneam tempestatem nactus naves solvit* (ibid. 36, 3). Cicero quoque (pro Muren. 2, 4) *portu solventibus ei qui iam in portum ex alto invehuntur praedicere solent.* Quo usitatius hoc erat, eo minus incommodum habebat *religare funem* eandem in sententiam ponere, cum praesertim quidquid ambigui erat in hoc dicendi modo tolleretur addita finis significatione, *in Cretam,* quod nemo veterum nisi in illum quem dicimus sensum accipere poterat. Hoc autem ipsum *in Cretam* quod cum solvendi notione iungitur in hanc vim 'ad navigandum in Cretam' Graecorum more defenditur, quorum Euripides Hecuba 1019 scribit *καὶ γὰρ Ἀργεῖοι νεῶν λῦσαι ποθοῦσιν οἴκαδ' ἐκ Τροίας πόδα,* h. e. religare funem in patriam cupiunt; Sophocles autem in Electra 573 *οὐ γὰρ ἦν λύσις ἄλλη στρατῷ πρὸς οἶκον οὐδ' εἰς Ἴλιον,* quae olim prave mutata, nunc plerumque recte accipiuntur, 'non licebat aliter solvere exercitui neque domum neque Troiam'; ac nos quidem *λύσιν* nunc non aliter intelligimus quam quod est in altero exemplo *λῦσαι πόδα,* quamquam Georgium Kaibelium videmus in pulcherrimo commentario nuper edito de solutione debiti cogitare malle similemque sententiam in *κατεῖχε* (571) agnoscere, sed tamen ita ut figurata oratio profectionem designet, eaque necesse est intelligatur, ut habeant fines notati, *πρὸς οἶκον, εἰς Ἴλιον,* unde regantur. Quare hoc utut est, utrumque exemplum pariter putamus firmare eam quam defendimus sententiam qua censemus et vere scribi *in Cretam religasset navita funem* et his profectionem, non appulsum significari.

III. In ea quaestione quam modo disceptavimus in multos iniuria quidem sed exercuit ut videtur aliquam vim Oxoniensis codicis scriptura *in Creta*; plus certe sive profuit sive nocuit eiusdem codicis auctoritas in ea quam iam aggredimur controversia; dicturi enim sumus de Ariadnae verbis quae sunt in eodem carmine v. 136

Nullane res potuit crudelis flectere mentis
Consilium? tibi nulla fuit clementia praesto
Immite ut nostri vellet miserescere pectus?

At non haec quondam nobis *promissa dedisti*
Voce, *mihi* non *haec miserae sperare iubebas,*
Sed connubia laeta, sed optatos hymenaeos:
Quae cuncta aerii discerpunt irrita venti.

quamquam fatemur nos in summa rei cum Ellisio facere probareque ea quae Rudolphus Sydowius noster a. 1881 p. 38 sq. exposuit, qui et huius poetae usu et aliorum explorato evidenter demonstrarunt tam *nobis* insequente *mihi* quam *voce* sic nude positum satis defendi nec in ullam iustam offensionem incurrere. Quare versus 139. 40 ut Lachmannus ediderat et post Lachmannum Hauptius nos non desiimus in recognitis Catulli Hauptiani exemplaribus a. 1879 et 1885 retinere. Sed ceteri editores omnes inde a Baehrensio, Schwabius, Riesius, Schmidtius, Schulzius, Postgatius quoque, recepta Oxoniensis codicis scriptura *blanda*, quae est ei libro cum multis interpolatis communis, cum ita scribunt *At non haec quondam* blanda *promissa dedisti Voce mihi*, egregie poetae prospexisse sibi videntur, quod et *nobis* sublatum sit et *voce* iam habeat quo ornetur, et laudant testem cui hoc tantum beneficium acceptum feratur. Quibus nos si persuadere vellemus, ne apte quidem in hac oratione *blandam vocem**) appellari, quoniam haec res ad sensum redit, duras aures offenderemus; verum illud argumentando evinci potest, *nobis* et *blanda*, quoniam nihil inter se similitudinis formae habent, non errore sed consilio alterum alterius in locum successisse, quod si, non nimis prudenti homini hoc incidere potuisse, ut quae in plerisque libris scripta sunt *blanda* pro *nobis* reposito necessariam correctionem recipere putaret, sed si *blandam vocem* primitivam fuisse statuimus, *nobis* unde subnatum sit, cuius rei nec consilium nec error ostendi potest, plane non intelligi; quod qua ratione patefacere Schmidtius studuit, credibile non fit, quia etiam intercepto post *quondā blanda* explendi versus causa *nobis* addere minime erat in promptu. Sed esto: posteaquam hanc partem orationis auctore Oxoniensi libro sic constituerunt *at non haec quondam blanda promissa dedisti Voce mihi*, iam se torquent in concinnanda altera: plerique edunt *non haec misera sperare iubebas*, quod Baehrensius invenit, sed quo nihil, nostrum si sensum consulimus, infelicius inveniri potuit, et qui concinnitati in hac causa aliquid tribuunt, concinnitati cedentes eo fortius exagitare miserum illud *misera* debebant; nam haec duo par sententiarum efficiunt, *non haec promissa dedisti, nec haec sperare iubebas;* cuius vis pronominis, quam agnoscas ex Vergilianis (Aen. XI 152) *non haec, o Palla, dederas promissa parenti* (cf. XI 45), addito *misera* mirum in modum infringitur. Paulo melius erat, quod alii praetulerunt, *non haec miseram sperare iubebas*, quamquam in hac oratione aegre desideramus pronomen. Fuit etiam qui *misere* posse servari sibi persuaderet; qua vero sententia,

*) Aptius Ilia Enniana (v. 50) *multa manus ad caeli caerula templa tendebam lacrumans et blanda voce vocabam*, sed eadem (45) *compellare pater me voce videtur his verbis*.

non apparet. Ita varie coniectando nihil probabile assecuti sunt; quia enim *mihi* priori sententiae addiderunt, id quod in promptu erat et unice verum non vident neque agnoscunt. Nam cum in eo versu *mihi* et *misere* habeatur, hoc *mihi miserae* interpretandum dicimus, nec hoc esse emendare concedimus sed legere quod scriptum est, si quidem in his codicibus (sed in quo non?) per *e* scribi solet quod erat *æ*, sic eo ipso loco *mihi nec hec misere*; porro *aucte* (LXIV 165), *antenne* (LXIV 234), *libisse arene* (VII 3), *mide* (XXIV 4), *mestam* (LXIV 130; cf. 31 et 66); et ut supra ex *lateqз cum eius* effecimus *late quae uiſ cumqз*, ita nihil frequentius quam *quae* in *que* abire et voci praecedenti agglutinari (*fallaciqз* LXIV 56; *nocteqз* LXI 118; *tibiqз* LXI 146; *rapaxqз* LXIV 156; cf. XVII 1; *inepteqз* XXV 8). Itaque sic statuimus, et hoc quidem satis fidenter, quaecumque eius sententiae forma fuerit, *mihi miserae* in ea locum habuisse, h. e. ἐμοὶ δειλῇ, ut Briseis ait (Il. XIX 287), et quam hoc genus in deliciis habuerit Catullus (de quo scite admonuit P. Schulzius Herm. XXIII 583) exempla probant, *me miserum* XXX 5; L 9; LXXVI 19; *miserum me* XCIX 11; *miseram se* LXIV 57; *misero . . mihi* LI 5; LXVIII 20; 92. Si vero recte Catulli more probante ponimus *mihi* et *miserae* seiungi et in diversas partes orationis distribui non debere, licet hinc etiam in contrarium raticcinari, in priore sententia *blanda* non fuisse sed fuisse *nobis*.

Itaque iam haec est oratio

At non haec quondam nobis promissa dedisti
Voce, mihi non haec miserae sperare iubebas.

In qua nihil a Sangermanensi ceterisque bonis libris discedit nisi *nec* scriptum pro *non*, quod in uno alterove interpolatorum correctum est. Ac praestabat fortasse hac una correctione defungi et in ista conformatione acquiescere. Sed occurrunt tamen etiam nunc dubitationes non indignae quae considerentur. In hac enim oratione *mihi non haec miserae sperare iubebas* facile adducare ut dativum *mihi miserae* a *iubendi* verbo suspensum esse credas, et statuit hoc Ellisius, sed exempla perpauca sunt nec satis certa, et hoc loco eo magis id ambiguum est quia dativus *mihi miserae* poterat cum *sperandi* verbo coniunctus esse, ut Vergilius loquitur (Aen. XII 241) *qui sibi iam requiem pugnae rebusque salutem sperabant;* Horatius (a. p. 240) *ut sibi quivis speret idem;* Ovidius (Met. II 631) *sperantemque sibi non falsae praemia linguae.* Ita autem si Catulli verba interpretamur, *non iubebas haec mihi miserae sperare,* ilico accusasativus desiderari videtur, qui facilius abesse poterat, si ne alterum quidem pronomen additum erat, *non haec sperare iubebas.* Sed quoniam nobis constat *mihi miserae* verba in hoc versu moveri non debere, aliunde huic dubitationi obveniendum est. In qua re acrius attendendum est, *nec* pro *non* in utroque libro exaratum fuisse, qui etsi levis error esse videtur, tamen eius in his Catulli carminibus nisi fallimur non extat exemplum praeterquam c. X 13, ubi *non* Sangermanensis cum ceteris omnibus, unus Oxoniensis *nec* exhibet quod non iniuria praefertur. Quo cum accedat in hoc versu *voce mihi nec haec miserae sperare iubebas* quod in *mihi nec* impeditur cursus, qui sine *mihi* recte procedit, *voce nec haec miserae sperare iubebas*, verisimile fit non *nec*

prave scriptum sed pronomen non suo loco positum esse; quod ubi reposueris quo decebat, hanc non improbabilem putamus formam versuum nanciscare

At non haec quondam nobis promissa dedisti
Voce nec haec mihi me *miserae sperare iubebas*
Sed connubia laeta sed optatos hymenaeos.

In quo, ut huic obstaculo statim occurramus, sive *nec* retinetur ut 232 *nec ulla*, XLIII 3 *nec ore*, XLVIII 4 *nec umquam*, sive *neque* reponitur, ut repositum est LXI 198; XXII 18; XXIV 5; X 21 (*nec hic*), emendationis probabilitatem hoc non attingit. Mutati autem in eodem versu vocabulorum ordinis non desunt exempla praeter ea quae supra p. 7 attulimus: LXVI 85 *illius a mala levis bibat dona irrita pulvis* pro *mala dona* erroris causa manifesta; LXIII 49 *patriam allocuta est ita voce miseriter maiestas* pro *allocuta maesta est*: nimirum *maesta* post *allocuta* praetermissum in extremo versu non sine labe adiectum; XXX 8 *quasi omnia tuta mi forent* pro *tuta omnia*, qua serie mutata accidit ut *tuta* post *omnia* omitteretur in Oxoniensi; XXXIX 3 *cum excitat orator fletum* pro *orator excitat*; LXVII 31 pro his quae vera sunt *non solum hoc se dicit* ita variant libri ut *hoc dicit se* Oxoniensis, *se dicit hoc* plurimi non sinceri, *se dicit* omisso *hoc* Sangermanensis exhibeant. Itaque non sine exemplo accidit, quod accidisse statuimus, ut *voce nec haec mihi* inducente fortasse sententia inverso ordine *promissa dedisti voce mihi nec haec* scriberentur, simul *me* pronomine praetermisso. Sed sive hoc modo sive alio erroris causa explicatur, certe quod insolens sit aut singulare in illo emendandi genere nihil proponitur. Denique quod *nec* cum libris omnibus retinemus, ne quis in his comparibus sententiis *non* potius exspectandum dicat*), satis erit haec ex eodem carmine afferri (188 s.)

Non tamen ante mihi languescent lumina morte
Nec prius a fesso secedent corpore sensus

(cf. 153). Ac nos omnino ita sentimus, in ista quam restituimus oratione etiam qui curiose temptarit ac perspexerit non offensurum quod non recte aut non probe ac decore elatum sit. Sed alii aliter; et 'defendet, ait Cicero, quod quisque sentit: sunt enim iudicia libera.' Nobis et illa probantur et hoc pro firmissimo fundamento est, in quo haec controversia diluatur, nec *nobis* addubitandum neque vero *mihi miserae* esse derelinquendum.

IV. Una etiam quaestione defungemur brevi. In eodem carmine haec leguntur inde a v. 269

Hic qualis flatu placidum mare matutino
Horrificans zephyrus proclivas incitat undas

---

*) Quamquam ne illa quidem accurata anaphora erat *at non haec quondam — mihi non haec miserae*, certe non comparanda cum hac Ovidii Met. III 652 *non haec mihi litora, nautae, promisistis, non haec mihi terra rogata est*; sed talia non cogenda sunt verum accipienda ubi offeruntur; nedum ex Nonno quicquam, quod ad formam orationis Catullianae pertineat, colligi possit.

Aurora exoriente vagi sub limina solis,
Quae tarde primum clementi flamine pulsae
Procedunt, leviterque sonant *plangore cachinni,*
Post vento crescente magis magis increbescunt
Purpureaque procul nantes ab luce refulgent,
Sic tum vestibuli linquentes regia tecta
Ad se quisque vago passim pede discedebant.

Dicendum nobis est de versu 273, in quo in Sangermanensi codice ceterisque bonis libris scriptum est *leviter sonant p. c.* Quod quia vitiosum erat, correctum est ab Italis, sive *leni resonant plangore* sive *leviter resonant* restituentibus. In Oxoniensi autem paucisque aliis exaratum est *leviterque sonant.* Et hanc ipsam scripturam olim antiqui editores, Beroaldus, Guarinus, Muretus, Achilles Statius, alii, vulgaverunt aut probarunt; eamque servavit etiam Graevius; postea, ni fallimur iam inde a Iosepho Scaligero, *leni resonant* edi maluerunt; eamque formam per multas rursus editiones propagatam Lachmannus quoque fide codicis Cuiaciani a Scaligero exhibiti, quamquam eum non sincerum dicit, recepit Hauptioque probavit. Sed posteaquam R. Ellisii beneficium Oxoniensem librum ex tenebris in lucem doctorumque hominum usum attulit, quamquam quod ille praebet etiam ante ex aliis codicibus notum nec Lachmanno incompertum erat, multi editores huius auctoritatis fiducia freti, quod olim vulgo circumferebatur, *leviterque sonant,* Catullo reddendum sibi persuaserunt, orationem istam insuper Senecae versu, et ipso iam antiquitus ascito, de Agamemnone 680 *licet alcyones Ceyca suum fluctu leviter plangente sonent* confirmari arbitrati. Ita iudicarunt post Baehrensium Oxoniensis libri laudatorem Schwabius, Schulzius, Postgatius. Alii nihilo secius contra senserunt, Ellisius *leviter resonant* scribendum ratus, *lenique sonant* cum Froehlichio Riesius, Schmidtius *lenes resonant . . cachinni.* Ac rursus apparet in hoc dissensu doctorum quam difficile sit in his quaestionibus Catullianis normam inveniri qua norma iudicium regatur. Nos in Catulli Hauptiani exemplaribus a. 1885 recognitis id quod olim vulgabatur instauravimus, *leviterque sonant plangore cachinni,* non tam Oxoniensis libri fide moti, quae suas quasdam cautiones habet, sed quia nobis intelligere videbamur vitium quod est in Sangermanensi ceterisque bonis libris, *leviter sonant,* non posse aut lenius aut verisimilius tolli quam addita particula quae tam facile incuria praeteriri potest quam certo restitui metro praesertim poscente vel patiente. Itaque c. XXXIV 12 cum Catullus scripserit *saltuumque reconditorum Amniumque sonantum* Sangermanensis codex *omnium sonantum,* Oxoniensis *omniumque son.* tradidit addita particula quae est etiam in Lachmanni Santeniano a correctore adiecta. Sed idem Oxoniensis, qui hic quod propius verum erat servavit, c. LXVIII 93 *iocundumque lumen* falso insertam eandem particulam praebet. In nostro versu mirum non erat, in tam aperto vitio et quod mensura versus patefaciebat, idem quod recte scriptum est in Oxoniensi alios libros non paucos tenere, quorum testimoniis, ne nimium Oxoniensi tribuatur, dudum hoc quod ratio verum esse persuadebat, restitui

oportuit. Sed hoc iudicium, quo nos duci fatemur, ut constet neve labefactetur et corruat, duae res accurate expendendae sunt, quas videmus interpretes parum curasse, primum orationis conformatio; cum enim undae dicantur primum tarde procedere, post vento crescente increbescere, apparet illa quae media interiecta sunt de cachinnis parenthesis loco esse, quae vel participiali structura adnecti poterant, *tarde procedunt leviter sonantibus plangore cachinnis.* Eamque rationem (cum Hauptio Opp. I 105) ii videntur probare qui *que* particula reiecta *leviter* (vel *leni* vel *lenes*) *resonant pl. cach.* scripserunt, haec ut esset Homerico more interiecta sed libere adnexa sententia, quam nonnulli etiam consuetis signis a reliqua oratione segregandam curarunt; quod genus est apud Catullum ipsum in versibus 108 sq. supra tractatis. Nos qui *leviterque* probamus, ne qua inde offensio nascatur, hoc agimus ut adiecta particula illam quam dicimus parenthesis naturam non tolli aut impediri affirmemus. Itaque ut Ovidius Fast. IV 585

Questa diu secum sic est adfata Tonantem,
Maximaque in vultu signa dolentis erant,
'Si memor es —

item Vergilius Aen. VIII 116

Tum pater Aeneas puppi sic fatur ab alta,
Paciferaeque manu ramum praetendit olivae,
'Troiugenas —

sic putamus recte cum undis procedere etiam hanc Catulli orationem,

Quae tarde primum clementi flamine pulsae
Procedunt, leviterque sonant plangore cachinni,
Post vento crescente magis magis increbescunt —

Alterum quod expendendum diximus ipsam attinet vocis *leviter* significationem. Nam si verum est, quod Hauptium docuisse narrat Chr. Belgerus in Elogio Hauptii a se edito p. 259 *levis* et *leviter* non habere eam vim quam hoc loco necesse est statuamus, non potest fieri quin corruat versus forma quam defensitabamus; et credibile est Hauptium etiam hoc argumento motum obtinuisse eam quam Lachmannus praeierat scripturam *leni resonant plangore cachinni,* fortasse eos quoque qui aut hanc vocem aut ab ea ductas formas praeferendas duxerunt. Itaque si obtinere nostra volumus, recusandum non est, quominus hanc litem *levitatis* et *lenitatis* inter se contendentium, si fieri potest, componamus. Hauptius igitur, dum Propertii carmen tertium libri primi interpretatur, teste Belgero haec de versu 43 exposuit: falsum esse quod Hertzbergius Burmannum ad Ovidii Heroid. III 80 docuisse dicit, *leviter* esse *suppressa voce;* vel apud Ciceronem pro Sulla 10, 31 *leviter* non esse quod ille voluerit *mit leiser Stimme,* sed esse sine pondere aut gravitate dicendi (*leichthin, ohne Gewicht des Ausdrucks*) itemque ceteris locis allatis; quod quia a Propertii versu abhorreat nec *leviter* idem sit quod *leniter,* necesse esse in eo versu Cynthiam dicere se *leviter desertam,* h. e. *poetae levitate animi desertam;* eamque significationem morum Hauptius deinceps pluribus persequitur. A quibus nos tota mente discedimus. Ac primum dum

Ciceronis verba explicamus, quae ita leguntur l. c. *qui cum suppressa voce de scelere P. Lentuli, de audacia coniuratorum omnium dixisset, tantum modo ut vos qui ea probatis exaudire possetis, de supplicio, de carcere magna et queribunda voce dicebat, in quo primum erat illud absurdum, quod cum ea quae leviter dixerat vobis probare volebat, eos autem qui circum iudicium stabant audire nolebat, non intellegebat ea quae clare diceret ita illos audituros quibus se venditabat ut vos quoque audiretis qui id non probabatis*, paene mirum nobis videtur, quid *leviter* sibi vellet addubitari potuisse, quod ut oppositum est iis quae *clare*, quae *magna voce* (cf. 33 *maxima voce;* 12, 34 *clarissima voce*) dicuntur, ita variata oratione refert idem quod ante *suppressa voce* dixerat orator. De Propertii autem versu ita sentimus ut cum Cynthia dicat

Interdum leviter mecum deserta querebar
Externo longas saepe in amore moras,

levitate animi immixta*) qua se desertam queratur vereamur ne sensus eius depravetur; quae se *desertam* dicit, utpote quae sola sit, eo usu vocis qui ex II 17, 3 *quotiens desertus amaras explevi noctes,* aliisque locis Propertii velut II 18, 8; 21, 16, Catulli LXVIII 6; LXVI 21 cognoscitur; *leviter* autem a *deserta* solutum quoniam non potuit nisi cum *querebar* coniungi, ut ita dicat *interdum leviter mecum querebar,* qua vi positum putamus nisi illa quam Cicero *suppressa voce* expressit (*mit leiser Stimme*); eademque ratione hoc ad *mecum querebar* additum est, qua vel Ovidius scribit (Art. am. I 369) *et secum tenui suspirans murmure dicat,* aut Horatius (Ep. II 2, 145) *quocirca mecum loquor tacitusque recordor* (cf. Ovidius Fast. IV 585 supra allatus). Nec aut Propertius cum dicit II 32, 15 *tot leviter lymphis tota crepitantibus urbe* vel IV 8, 50 *cum subito rauci sonuerunt cardine postes, et levia ad primos murmura facta lares* (de quibus Lachmannus admonet p. 384) alio sensu ea vocabula accepit aut Vergilius buc. I 55 *saepe levi somnum suadebit inire susurro.* Varronem autem qui scribit de l. L. VI 67 *murmuratur [dictum] a similitudine sonitus dictus qui ita leviter loquitur ut magis e sono id facere quam ut intelligatur videatur* non erat ut opinamur quod corrigendum praeter fidem testium *leniter* pro *leviter* reposito censerent. Nec Festum praeterimus p. 188, 17 Thewrewk. ita dicentem *nictit canis in odorandis ferarum vestigiis leviter ganniens, ut Ennius —.* Quae cum ita sint, si quis negat *levis, leviter* cum sonandi verbis coniuncta vim habere quam statuimus quamque nostro sermone *leise* reddimus, is nobis aut falli opinione videtur aut argutiis usus infitiari quod simplici iudicio apertum est. Catullus ipse quae iocabundus de Arrio cecinit c. LXXXIV *audi-*

---

*) Hauptius apud Belgerum p. 92 etiam in his Propertii I 9, 30

Quisquis es, assiduas ah fuge blanditias.
Illis et silices possunt et cedere quercus:
Nedum tu possis spiritus iste levis

spiritum levem in vim moralem accipiendum esse ut *homo inconstans* intelligeretur contendit; de quo licebit dubitare, et nos quidem *silicibus* et *quercubus* sentimus melius opponi eum qui *levis* est ut *spiritus*; velut hominem Seneca *precarii spiritus et mali haerentis* esse dicit ad Marc. 11, 3.

bant eadem haec leniter et leviter quamquam aliquid ambigui habent, tamen ad totum carmen referentes videmur recte interpretari *lind und leise*, sic ut *leniter* asperitati quae auribus molesta est, *leviter* autem ei quod ille *quantum poterat* efferre solitus erat oppositum sit.

Itaque ut iam colligamus quae effecisse disputando videmur, sic existimamus in illo versu Catulli ex quo digressi sumus et vagati haec quae sunt *leviterque sonant plangore cachinni* et recte scripta nec alio sensu esse accipienda quam quae supra laudavimus Senecae verba *licet alcyones Ceyca suum fluctu leviter plangente sonent.*

Scr. m. Decembri a. MDCCCXCVI.